

Dr. August Rath

2. VI. 1873 - 12. III. 1942.

In memoriam Dr. Augusta Ratha *)

Smútočné shromaždenie!

S dušou naplnenou pohnutím a smútkom stojí tu nad rakvou nášho drahého mrtvého akademická obec zastúpená akademickým senátom, profesorskými sbormi všetkých fakúlt a akademickou mládežou na čele s rektorom Magnifikom.

S nevýslovným žiaľom skláňame sa všetci pred neúprosňým rozhodnutím Prozreteľnosti, ktorým bola ukončená skoro 70 ročná životná púť tak bohatá na strasti a slasti!

Pred našim duševným zrakom rozvíjajú sa v týchto pohnutých chvíľach poslednej rozlúčky mnohé obrazy na ktorých dominuje markantná, imponantná postava zosnulého.

Na základe letného poukazu aspoň na niektoré momenty z jeho pozhnaného života chcem vydať svedectvo o tom, akým sa nám zosnulý javí na rozhraní svojej skončenej púte životnej a nastávajúceho pôsobenia nepriameho: cez svoje nehybné životné dielo a cez široký kruh svojich odchovcov, synovských priateľov a žiakov.

Detstvo — ako to dosvedčujú druhovia jeho mladosti i niektoré jeho vlastné zmienky — mal málo radostné.

Stredoškolskú výchovu dostal na rádových gymnáziách v Ružomberku, Levoči a v Jágri.

Univerzitné štúdia skončil v Kľuži a v Pešti.

Už vtedy upozornil na seba svojich učiteľov, najmä však svojich slovenských kolegov neúnavnou pilnosťou a širokými vedomosťami.

Už vtedy sa mu naskytila príležitosť ku kariére vedeckej, pravda, vzdialenej od životného úskalia ubiedeného slovenského ľudu a spojená s nebezpečím odcudzenia národného. Preto dal prednosť tvrdému, skoro bezvýhľadnému povolaniu advokátskemu, napriek tomu, že jeho osobné založenie, citlivosť až precitlivosť duša, vedychtivosť i preukázané vlohy ho priamo predurčovali na vynikajúceho teoretika a učiteľa.

*) Smútočná reč dekana právnickej fakulty univ. prof. Dr. Ludevíta Knappka povedaná nad rakvou nebohého pri rozlúčke na Slovenskej univerzite.

Činnosť advokátska, i keď ju prevádzal v čisto slovenskom prostredí a so svätým zápalom národným, ho vnútorne neuspokojovala.

Drsný a nie vždy čistý konkurenčný boj, spojený s advokátskou praxou boľavo rozrýval jeho puritánsku dušu a podlomil aj jeho zdravie.

Predsa až po 15. ročnej činnosti advokátskej sa odhodláva ku vstupu do súdnych služieb už s otraseným zdravím a s hlbokými stopami sklamaní, vyvolaných rozporom vysokých ideálov a všednej životnej reality.

Ani rýchla a vysoká kariéra úradnícka nezatlačila sklon zosnulého k povolaniu univerzitnému.

Už v roku 1920 sa habilitoval na Karlovej univerzite v Prahe a hneď po založení právnickej fakulty v Bratislave stal sa ordinárom všeobecného súkromného práva.

Bol prvým dekanom právnickej fakulty (1920—21) a bezprostredne potom II. rektorom Komenského univerzity. Neskôršie sa stal ešte 2 razy dekanom (1923—24 a 1927—28), predsedom Štátovedeckej spoločnosti, predsedom Učenej spol. Šafárikovej a predsedom judičiálnych štátnych skúšok.

Hoci zákernou dlhoročnou chorobou byly jeho sily očividne podlomené a postupne chradly — ako hodný syn svojej užšej podtatranskej domoviny, — vyznačoval sa až do sklonku svojho života obdivuhodnou energiou, ktorou vyplňal rušné stránky svojho životného denníka a súčasne zápasil s tieňom smrti, ktorý ho toľký čas prenasledoval.

Tažisko jeho profesorskej činnosti bolo v jeho hlboko založených, výchovne zameraných a veľmi pôsobivých prednáškach.

V nich sa najlepšie prejavovalo jeho hlboké morálne založenie a v nich mohol účinne uplatňovať svoje bohaté skúsenosti životné.

Vážny, na prvý pohľad až strohý zjav prísneho učenca, menil sa v očiach poslucháčov v úctyhodného, ale otcovsky blízkeho, skúseného a dobromyseľného a preto obľúbeného i vplyvného učiteľa.

Naliehavé rady a výstrahy, podávané v rámci prednášok, presvedčivo varovaly pred zhubným úskalím búrlivej i prepotentnej mladosti a privedly nie jedného mladícky ľahkomyseľného poslucháča na cestu rozvahy.

Právo chápal a osvetľoval v úzkej súvislosti s morálkou. Od právnikov žiadal, aby sa snažili dosiahnuť nadpriemernú úroveň morálnu, lebo vykonávajú nobile officium, ktoré ich zaväzuje byť útočiskom utlačovaných a bezprávnosťami ukrivdených.

Bol si vedomý toho, že samostatné formálne vzdelanie nestačí. Kládol veľký dôraz na úzku spojitosť teórie s praxou. Sám to kedysi sugestívne vyjadril slovami:

Teória a prax sú dve veci a predsa tvoria jednotu, ako hmotá a duch, telo a duša, žena a muž

Bol proti neplodnému teoretizovaniu a zdôrazňoval nutnosť bedlivého sledovania životných zjavov okolitého sveta.

Vedu kázal pestovať nie pre zisk a márnú slávu, ale aby pravda ľuďom jasnejšie žiarila a aby spravodlivosť víťazila.

Na sledovanie osobných záujmov kládol primát všeobecného dobra.

Ťažko by bolo Ratha — prednášateľa a vedátora zaradiť do určitej kategórie právovedcov.

V jeho písaných i nepísaných prejavoch najdeme prvky metódy pozitivistickej, historickej, filozofickej, sociologickej i porovnávej, ktoré sú všestranným duchom typicky rathovským, spájané v osobitnú syntézu a sledujú výlučne cieľ: priviesť právnika k tomu, aby aj pri riešení najužších problémov vychádzal z vyššieho hľadiska a aby všetky otázky riešil sub specie aeternitatis.

Akademickej mládeži a najmä právnickému dorastu bol nielen svedomitým učiteľom, ale aj obetavým priateľom a skutčným patrónom.

Získal si lásku a vďačnú oddanosť mnohých právnických generácií, ktoré dobre chápaly vzácne intencie jeho dobrého srdca aj vtedy, keď vzdialenejší a povrchnejší posudzovatelia Rathovi sa nechápavo pozastavovali nad jeho bezprostrednosťou a niekedy až bezohľadnou otvorenosťou.

Posmrtný obraz zosnulého by bol neúplný bez poukazu na základný rys jeho osobnosti: bez vyzdvihnutia jeho lásky k národu a k jeho užšiemu domovu pod Tatrami.

Po celý svoj požehnaný život bol zápalistým, bojovným a večne mladým Staroslovákom v peknom slova smysle.

Všade a vždy závodil s ostatnými slovenskými národovcami v národnej buditeľskej práci.

Vychádzajúc z vedomia, že sme malým národom burcoval ku zvýšeniu kvality, aby sme neboli posudzovaní »numerando«, ale aby sme pred súdom svetovej verejnosti obstáli: »ponderando«.

Z početných prejavov zosnulého priamo prýštila viera v životnú silu národa, opretá o dôveru v idealizmus mládeže.

Aj odborné vedomosti právnické šírili iba na podklade zdravej národnej kultúry a tým sa zaslúžil o úspešné včlenenie nášho národa do spoločenstva ostatných kultúrnych národov a o zaistenie predpokladov rozvoja nášho právneho poriadku, samostatného národného života a blahobytu.

Už i kuso uvedené vynikajúce vlastnosti zosnulého ukazujú na veľkosť medzery, ktorú spôsobuje jeho trvalý odchod.

Náš žiaľ a bôľ zmiernuje iba vedomie, že smrť skosila zrelý a bohatý klas, ktorý je zárodokom a zábezpekou ďalšieho

života. Posiluje nás útecha, že medzi nami žijú jeho otcovské slová, jeho príklad a jeho dielo.

Živé rozpomienky nám ho zachovávajú v blízkosti aj po jeho odchode.

Jeho pokojná, tichá smrť nasvedčuje tomu, že odchádzal spokojne, vyrovnané, akoby vo vedomí, že nežil nadarmo, že jeho dielo bude žiť a rozkvítať v jeho žiakoch.

Sic itur ad astra!

Drahý náš učiteľu a priateľu!

Slová bezmedznej vďačnosti, ktoré Ti vyslovujem v mene celej akademickej obce sú len skromným prejavom našich citov.

K nim pripojujem dobré skutky mnohých generácií právnických o ktoré si sa svojím úsilím Ty zaslúžil, aby Ti tvorili gloriolu zásluh vo večnosti.

Štefan Luby :

Osobnosť a dielo prof. Dr. Augusta Ratha

Písať posmrtnú spomienku na Augusta Ratha — a k tomu ešte pre našu právnickú obec — budú mnohí pokladať za zbytočné, veď živá a nedotknutá spomienka na neho, nepotrebuje ešte oživenia a rekapituláciu. Preto ani nemienim natískať svoje osobné spomienky. Len niektoré jeho výrazné slová a hlboké myšlienky o živote a práve, ako ich vo svojich prácach a príležitostných akademických prejavoch zvečnil, chcem oživiť a pripomenúť širokej obci právnickej, aby si tieto doklady životnej múdrosti, strastiplnej skúsenosti a hlboké životnej pravdy uchovala pietne vo vďačnej pamäti.

Strednú školu vyštudoval na cirkevných rádových učilištiach, lebo mal byť hlasateľom zákona božieho. Ale po jej skončení rozhodol sa pre právo a po dosiahnutí doktorátu odišiel do advokátskej praxe.

Pre advokáciu nerozhodol sa preto, žeby s ňou azda bol spojoval predstavu výhodného povolania a dobrej existencie, ale skôr zo skromnosti a iste hlavne pre bezprostredný a úprimný pomer k ľudu a ľudovému právu. Pri názoroch,, ktoré mal mladý Rath o advokátskom povolaní nemohol nikdy zbohatnúť, ba ako sa ukázalo ani sa nemohol v tomto povolaní na trvalo udržať. Od advokátov, ako od právnikov praktikov vôbec, žiadal, aby svojou vysokou morálnou úrovňou znemožnili, aby sa na človeka »s akademickou hodnosťou a diplomom mohlo hľadať ako na človeka, ktorý za peniaze cigáni. Ius respondendi muselo byť pre nich veľkou ctou a vyznamenaním, iuris consultus, jeho dom a kancelária musely byť azylom uhnetených, bezprávnosťou poškodených«.